

ADABIYOT FANINI O‘QITISHDA INTERFAOL USULLARI

Samarqand viloyati Kattaqo'rg'on tumani

39- maktabning oliy toifali ona tli va adabiyot fani o'qituvchisi

Botirova Durdona Sayitmurotovna

Annotatsiya: Bugungi texnika asrida o‘quvchi yoshlarning zamon bilan hamnafas yashayotganligini hisobga olgan holda oddiy an’anaviy, ma’ruza darslari samaradorligi bir muncha pasaydi. O‘quvchilarga ijodkorlikni, mustaqil ishlashni hamda qiziqib mutolaa qilishni o‘rgatish uchun o‘qituvchi izlanishi, AKT vositalaridan foydalana olishi bugungi kun talabidir. Shuni e’tiborga olib ushbu maqolada adabiyot fanini o‘qitishda veb platformalardan samarali foydalanish usullarini tavsiya etmoqchiman. Ushbu metodik tavsiyalar Alisher Navoiy ijodini o‘rgatish asosida shakllantirildi.

Kalit so‘zlar: veb resurslar, internet platformalar, Kahoot veb resurs, quizizz.com, veb sayt, dars samaradorligi.

Abstract: In today's technological age, taking into account the fact that young students live in sync with the times, the effectiveness of simple traditional lectures has decreased somewhat. Today's demand is to find a teacher who can use ICT tools to teach students to work creatively, independently and study with interest. Taking this into account, in this article I would like to recommend the methods of effective use of web platforms in the teaching of literary science. These methodological recommendations were formed on the basis of teaching the works of Alisher Navoi.

Keywords: web resources, internet platforms, Kahoot web resource, quizizz.com, website, lesson effectiveness.

Alisher Navoiy ijodiy me’rosi o‘zbek adabiyoti tarixida beqiyos o‘rin tutadi. Ta’lim jarayonida Navoiy ijodi yoshlar ma’naviy dunyosini boyitish, tasavvur olamini kengaytirish, ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish hamda ilm o‘rganishga

boʻlgan ishtiyoqni ruhlantirish maqsadida oʻrgatiladi. Shunday ekan, barcha adabiyot oʻqituvchilari yuqoridaginatijaga erisha olyaptimi?

Oʻquvchilarning fanga boʻlgan qiziqishini orttirish, ularning eʼtiborini darsga jalb etish uchun, avvalo, oʻqituvchi kreativ boʻlishi, zamon talabigabinoan rivojlanib borishi lozim. Shu oʻrinda Navoiy ijodini oʻqitish zahmatini yengillatish, zamonga moslashtirish, oʻquvchining oʻzi ham sezmaganda qiziqib ketishini taʼminlash maqsadida darsda doimiy foydalanadigan bir nechta interfaol usullarini tavsiyalar berishga azm qildim. Hozirgi paytda informatika va informatsion texnologiyalar rivojlangani sari koʻpdan koʻp veb resurslar va platformalar dars jarayonlari uchun moslashtirilib borilmoqda. Bunday resurslar va platformalarning ishlash maqsadi va yoʻnalishlari har xil boʻlib men sizlarga aynan adabiyot darslarida Alisher Navoiy ijodini oʻrgatishda qoʻl keladigan va mavzuni tushintirishda ishlatilgan boʻladiganlaridan bir nechta misol keltirmoqchiman (Misollar oddiy tuzildi, oʻquvchi imkoniyat darsjasida kengaytirish va murakkablashtirish mumkin, albatta). Informatika sohasi rivojlanganligidan dars oʻtishda internet platformalar imkoniyatlari ham kengayib bormoqda. Shu kabi imkoniyatlardan masalan, onlayn testlar oʻtkazish, platforma orqali dars oʻtish, krossvordlar tuzish, soʻz oʻyinlari yaratish kabilarni keltirish mumkin. Ushbu maqolada veb platformalardan bir nechasida Alisher Navoiy ijodi haqida dars oʻtish va oʻtilgan bilimlarni sinov-test qilish boʻyicha misollar bermoqchiman. Ulardan biri kahoot.com veb resursi hisoblanadi. Bu resurs imkoniyatlari juda keng boʻlib, butun dunyoda 50 milliondan koʻproq faol foydalanuvchilari bor. Kahoot veb resursida dars oʻtish, test tuzish, savolnoma oʻtkazish va yana bir necha imkoniyatlardan foydalanish mumkin. Masalan, Alisher Navoiy ijodi haqida dars oʻtib dars davomida yoki dars oxirida test olib oʻquvchilar bilimini sinashimiz mumkin. Test savollarini bir necha koʻrinishda olish mumkin: koʻp variantli savollar, toʻgʻri-notogʻri javobli savollar, javobni klaviaturadan kiritish kabi usullari mavjud. Savollarni rasmlar, giflar, audio fayllar va videotasvirlar bilan boyitishimiz mumkin. Kahoot veb resursi pedagogik oʻyin tamoyiliga asoslangan boʻlib, testlar oʻquvchilar oʻrtasida musobaqa tarzida oʻtkaziladi. Har bir savolga javob berish uchun maʼlum miqdorda vaqt belgilanadi.

Hamma qatnashuvchilar bir vaqtda savollarga javob berishi kerak va o‘quvchilar uchun hayajonli va qiziqarli lahzasi - bu har bir savoldan keyin qatnashuvchilar reytingi ko‘rsatiladi. Albatta, har bir o‘quvchi o‘zini reytingda yuqoriroqda va iloji bo‘lsa, birinchi o‘rinda ko‘rishni xohlaydi. Kahoot resursi har bir javob uchun to‘g‘rilik va vaqt mezoni o‘rnatgan. Ya’ni, bir savolga ham to‘g‘ri ham tez javob berish kerak. Shunda, har bir savolga ball beriladi (maksimal 1000 baldan). Veb resursning aynan ushbu xususiyatidan darsda unumli foydalansabo‘ladi. Test oxirida yana bir qiziq funksiyasi bor: reytingda eng yuqori 3 ta qatnashchi podiumda ko‘rsatiladi. Maktab va litsey o‘quvchilari uchun bu ayniqsa qiziqarli va kurashishga undovchi xususiyatdir. Ushbu veb resurs imkoniyatlari faqat test olish bilan tugamaydi. Unda so‘rovnomalar o‘tkazish va dars uchun onlayn prezentatsiyalar yaratish ham mumkin.

1-rasm. Testyokidars yaratilgan asosiy sahifa **2-rasm.** Ko‘p variantlisavolko‘rinishi

3-rasm. Har bir savoldan keyin Reyting **4-rasm.** Test oxirida Podium ko‘rinishi

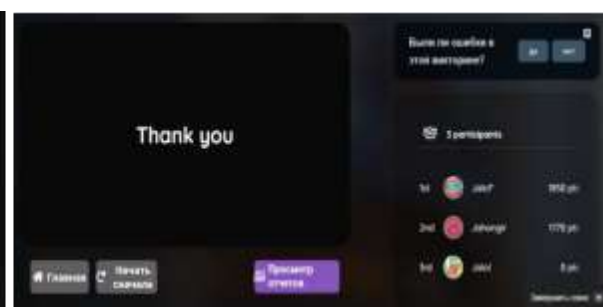
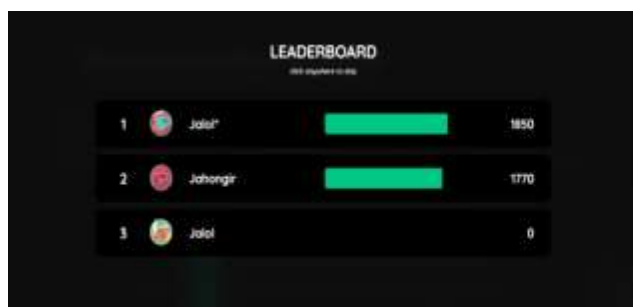
Yana bir veb platforma quizizz.com resursidir. Unda ham dasrlarni prezentatsiya ko‘rinishida o‘tkazish mumkin. Dars prezentatsiyasi davomida bir necha ko‘rinishda savollar, testlar, savolnomalar va yana bir qancha ko‘rinishda bilimlarni tekshirish imkoniyatlari bor. Dars prezentatsiyasini bir necha usulda rang-barang rivojlantirish mumkin. Rasmlar, audio fayllar va video tasvirlar prezentatsiyaga qo‘shish mumkin. Bilimlarni sinash uchun imkoniyatlari ko‘p. Ko‘p variantli testlar, yopiq javobli savollar, javobni yozish testlari va rasmi savollar tuzish imkoni bor. O‘qituvchi o‘z kompyuterida vazifa yaratadi va talabalar uni Internetga (smartfon, planshet) ega bo‘lgan mobil qurilmalaridan alohida-alohida bajarishlari mumkin. Veb resurs shuningdek, birgalikda ishlash imkoniyatini beradi. Testlar o‘yin shaklida tashkil etilishi mumkin va o‘yinga qo‘shilish uchun o‘quvchilar havolaga o‘tishlari va maxsus kodni kiritishlari kerak. Vazifalar barcha ishtirokchilar uchun bir xil, ammo har bir kishi uchun savollar ketma-ketligi boshqacha. O‘qituvchi olingan natijalarni Excel elektron jadvaliga jo‘natishi mumkin. O‘qituvchi nafaqat o‘z testlarini va viktorinalarini yaratish, balki tayyor topshiriqlarning keng kutubxonasidan foydalanish imkoniyatiga ega. Shuningdek, yaratilgan topshiriqni elektron pochta orqali yuborish yoki ijtimoiy tarmoqlarda bo‘lishish imkoniyati ham mavjud. Veb-versiyadan tashqari, Android va iOS platformalarida mobil ilovalar mavjud. Quizizz.com resursida o‘yin tashkil etishda siz har qanday qurilmadan foydalanishingiz mumkin darsda talabalarning smartfon va planshetlaridan foydalanish mumkin, O‘qituvchilarga sinfda to‘g‘ridan – to‘g‘ri viktorina o‘tkazish uchun maxsus o‘qituvchi hisobini yaratishni taklif qilinadi. Saytning barcha interfeysi aniq va soddatilda ishlangan.

5-rasm. Prezentatsiyasahifasi

6-rasm. Savollarga beerilgan javoblar

7-rasm. Reyting ko‘rinishi**8-rasm.** Testoxiridanatijalarko‘rinishi

Adabiyot o‘qituvchilariga tavsiya qilmoqchi bo‘lgan veb resurslardan biri – edu-games.org saytidir. Avvalo, ushbu veb sayt imkoniyatlari bilan tanishtirib keyin adabiyot darsida Alisher Navoiy ijodi va asarlari bo‘yicha namunaviy tarzda tuzilgan ishlanmalar bilan tanishtirmoqchiman. Ushbu edu-games veb-sayt bir necha kategoriyalardan iborat. O‘quv o‘yinlari sizning o‘quvchilaringiz uchun darslaringizni yanada jozibali qilish uchun juda foydali. Bu o‘yinlar yaratish uchun ko‘p vaqt talab qilishi mumkin. Barcha o‘yinlar saytda tez fursatda yaratiladi va ishlatishga tayyor. Demak, siz yaratishingiz yoki yuklashingiz mumkin bo‘lgan cheksiz ko‘p o‘yinlariga egabo‘lasiz. So‘z o‘yinlari to‘plami. O‘quvchilarning so‘z boyligini oshirish yoki mashq qilish uchun juda yaxshi bo‘lim hisoblanadi. Mashhur o‘yinlar so‘z qidiruv bor, so‘z qutisi, bingo vakrossvordlaryaratish mumkin. Gap o‘yinlar qismi ham mavjud. O‘yinlar grammatikani mashq qilishning qiziqarli usuli. O‘quvchilaruchun gaplardan tashkil topgan matnlar bo‘yicha o‘yinlar yaratsabo‘ladi. Ba’zi o‘yin ishlanmalarni chop etish o‘rniga, siz o‘quvchilaringizga o‘sha o‘yinlarni onlayn o‘ynashlariga imkon berishingiz mumkin. O‘yinlaringizni yarating va o‘quvchilarga ular yuklashi mumkin bo‘lgan excel faylini yuboring. Edu-games sayti o‘yinlari juda samaralidir, chunki talabalar edu o‘yinlarini yoqtirishdi. Ushbu veb-sayt o‘qituvchilarga o‘quvchilari uchun tez va oson dars qo‘llanmalar yaratishni osonlashtirishda asqotadi. Barcha o‘quv o‘yinlarini printerdan chiqarishga tayyorlash mumkin, sababi hamma maktablarda dars ishlanmalarni onlayn o‘tkazish uchun kompyuterlar bo‘lmasligi mumkin. Siz onlayn o‘quv o‘yinlarini yaratishingiz va sinfda chop etib va ishlatilishim mumkin bo‘lgan pdf faylini yuklab olishingiz mumkin. O‘quv o‘yinlarning aksariyati dinamik ravishda hosil bo‘ladi, ya’ni siz cheksiz ko‘p o‘quv o‘yinlarini yaratishingiz mumkin. edu-games.org veb resursining

imkoniyataridan aynan adabiyot darslarida ishlatish mumkin bo‘lgan qismi haqida to‘xtalib o‘tdim. Endi adabiyot darsida Alisher Navoiy ijodi haqidagi mavzuda namuna sifatida ishlangan o‘quv o‘yinlaridan keltiraman.

Bular so‘z harflarini almashtirish orqali qiziqarli so‘z o‘yinidan misol. Alisher Navoiy “Xamsa” dostonlaridagi qahramonlar ismlari harflar o‘rni almashgan holda berilgan. O‘quvchilar so‘z harflarini to‘g‘ri joylashtirib qahramonlar ismlarini topishi kerak bo‘ladi. Ushbu maqola o‘qituvchilarga tavsiya sigatida bo‘lganligi va foydalanuvchiga ezdatushunarli bo‘lishi uchun o‘yin javoblari ham keltirilgan.

Name: _____ Class: _____ Date: _____

word scramble

Navoiyning "Xamsa" dostonlaridagi qahramonlar

Look carefully at the jumbled words and try to unscrambling as many words as you can.
Good luck!

oudriq _____	fahord _____	ishin _____
layl _____	rikladan _____	oidorim _____
arfbom _____	qursot _____	adruv _____
erhinmabu _____	mujims _____	sayq _____
jbor _____		

word scramble www.edu-games.org

Name: _____ Class: _____ Date: _____

word scramble

Navoiyning "Xamsa" dostonlaridagi qahramonlar

Look carefully at the jumbled words and try to unscrambling as many words as you can.
Good luck!

oudriq _____	durriq _____	fahord _____	farhod _____	ishin _____	shin _____
layl _____	layl _____	rikladan _____	iskandari _____	oidorim _____	idorim _____
arfbom _____	batrom _____	qursot _____	augrot _____	adruv _____	zaxirav _____
erhinmabu _____	meliboru _____	mujims _____	majun _____	sayq _____	qays _____
jbor _____	jobir _____				

word scramble www.edu-games.org

9. **rasm.** So‘zharflari almashtirilgan o‘yin

10-rasm. O‘yin javoblari

Keyingi imkoniyat so‘z topish o‘yinidir. Bu o‘yinda avvalo maxsus bo‘limda o‘qituvchi tomonidantlangan so‘zlar kiritiladi. Keyin veb saytularni o‘yin holatiga keltiradi. O‘quvchilar harflar orasidan yashiringan so‘zlarni topishi kerak bo‘ladi.

Ushbu o‘quv o‘yini uchun ham javoblar keltirilgan.

Name: _____ Class: _____ Date: _____

word search

Alisher Navoiy asarlari

Navoiy asarlarini sozlar izlangan

```

a s v g x r o n r k v n m a n s m
a s d f a o y e d o q a a e e R i
d e a c z t i e m s e t n r l i e
e f n d o n r r a r o y t n a s i
t c i a n f a r h o d s i i h o i
n o d i i s d s b e l d q i g l o
a w n y - t n n u t s e u r g a h
n r x s u h a p b d g t t t e y t
o m a l l r k s u e b d t k i i n
r h m s m e s n l i r q a y s m a
n q s h a b i m q r r h y i s u e
g ' a r o y i b u s - s i g ' a r
o e e n n y d e l i m n r p e m a
p r g d i n d j u n e i x o o m d
f p s t y d a t b o t n c t i o s
m a j o l i s u n n a f o i s v e
c t w k a e i t z h c h h s a d a
                    
```

Answer sheet

word search

Alisher Navoiy asarlari

Navoiy asarlarini sozlar izlangan

```

a s v g x r o n r k v n m a n s m
a s d f a o y e d o q a a e e R i
d e a c z t i e m s e t n r l i e
e f n d o n r r a r o y t n a s i
t c i a n f a r h o d s i i h o i
n o d i i s d s b e l d q i g l o
a w n y - t n n u t s e u r g a h
n r x s u h a p b d g t t t e y t
o m a l l r k s u e b d t k i i n
r h m s m e s n l i r q a y s m a
n q s h a b i m q r r h y i s u e
g ' a r o y i b u s - s i g ' a r
o e e n n y d e l i m n r p e m a
p r g d i n d j u n e i x o o m d
f p s t y d a t b o t n c t i o s
m a j o l i s u n n a f o i s v e
c t w k a e i t z h c h h s a d a
                    
```

Adabiyot darslarida informatika va zamonaviy veb platformalar imkoniyatlaridan ijodkorona foydalanish mumkin bo'lgan bir necha pedagogik usullar haqida imkon qadar batafsil to'xtalib o'tdim. Yuqorida keltirilgan veb platformalar va veb resurslar ro'yxati shular bilan cheklanib qolmaydi, albatta. Bu kabi informatika sohasidagi imkoniyatlar juda ko'p va ulardan foydalanish adabiyot darslarini yanada jonli va o'quvchilar uchun ham qiziqarli ham samarali bo'lishiga yordam beradi. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, Adabiyot darslarini o'qitishda informatika vositalari, aynan veb texnologiyalardan foydalanish ushbu darslarni o'zlashtirilishi darajasini o'stiradi. O'quvchilar uchun mavzuni tushunish va mavzugi harbir ma'lumotni qabul qilish samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan manbalar:

1. R.J.Ishmuhammedov. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. T.2004.
2. Pedagogika. Rasulov B. - T.2016.
3. Alisher Navoiy. Ibratli hikoyatlar va xislatli hikmatlar.
4. Alisher Navoiy. Aforizmlar. Toshkent- 1961
5. "Pedagogik mahorat" A.Xoliqov Toshkent 2011